

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Statsvetenskapliga institutionen

Förskollärare/frontlinjebyråkrat

- en kvalitativ studie om förskolepedagogers genusmedvetenhet

Kandidatuppsats i Statsvetenskap, Vt.2008

Isabella Enbågen, 831027-4967

Handledare: Helena Stensöta

Ord:10000

Abstract

Uppsatsen sätter fokus på målet att motverka traditionella könsroller uppsatt i förskolans läroplan. Förskolepedagoger ses i ljuset av Michel Lipskys teori om frontlinjebyråkrater. Detta innebär bland annat att de innehar ett handlingsutrymme i en icke detaljstyrd verksamhet. Handlingsutrymmet gör att pedagogers uppfattningar får stort spelrum och är intressanta att undersöka då dessa enligt implementeringsteori påverkar deras arbete. Uppsatsen utgår från antagandet att könsroller och genusordning är sociala konstruktioner som omformas och omskapas ständigt. Förskolepedagoger i egenskap av frontlinjebyråkrater är därmed en del i denna process och kan därför motverka eller understödja traditionella könsroller i sitt arbete.

I uppsatsen studeras hur förskolepedagoger tänker om könsroller, genusordning och sin roll som pedagog i denna process. Dessa tankar kopplas sedan ihop med olika strategier och syn på läroplanens mål att motverka traditionella könsroller.

Uppsatsen bygger på samtalsintervjuer med fjorton förskolepedagoger och resultatet presenteras som fem idealtyper i form av olika typpedagoger.

Nyckelord: *könsroller, genus, frontlinjebyråkrater, implementering, förskola, pedagoger, läroplan*

Innehållsförteckning:

1. Inledning.....	1
1:1 Syfte och frågeställningar	3
1:2 Disposition	3
2. Teoretiska utgångspunkter och begrepp	3
2:1 Förskolan och dess pedagoger	3
2:2 Genusdiskussion.....	4
2:3 Pedagoger som frontlinjebyråkrater	5
2:4 Sammanfattning	7
3. Uppsatsens bidrag och avgränsningar	8
3:1 Förhållande till tidigare forskning.....	8
3:2 Avgränsningar	9
4. Metod	10
4:1 Val av samtalsintervjuer som metod	10
4:2 Urval (med maximal variation).....	12
4:3 Idealtyper	14
5. Insamling av empiriskt material.....	14
5:1 Kontakt med intervjupersoner	14
5:2 Intervjuernas genomförande.....	15
5:3 Utskrifterna.....	15
5:4 Validitet och reliabilitet.....	16
6. Analys	17
6:1 Indelning i idealtyper (typpedagoger).....	17
6:2 . Fem ”typpedagoger”	18

6:2:1 Typpedagog 1: ” <i>Essentialisten</i> ”	18
6:2:2 Typpedagog 2: ” <i>Individualisten</i> ”	19
6:2:3 Typpedagog 3: ” <i>Förebilden</i> ”	20
6:2:4 Typpedagog 4: ” <i>Aktivisten</i> ”	21
6:2:5 Typpedagog 5: ” <i>Filosofen</i> ”	23
7. Sammanfattning av resultaten	24
8. Slutdiskussion.....	25
9. Referenser.....	26
10. Bilagor.....	27
10:1 Egenskapsrymd	28
10:2 Intervjuguide	29
10:3 Mail till pedagoger	30

1. Inledning

I vårt samhälle är kön fortfarande viktigt för fördelningen av status och makt (SCB 2006:75). Enligt föregående regerings skrivelse ”Jämt och ständigt” (Skr. 2002/03;240) präglas det svenska samhället idag av ett maktförhållande mellan kvinnor och män där män är överordnade kvinnor - vad man brukar kalla genusordning (SOU 2004:115;89). Detta manifesteras bland annat av att kvinnor står för den största delen av det obetalda hemarbetet och ofta har lägre lön för samma arbete. Dessutom har de kvinnodominerade yrkena också lägst lön (SCB 2006:75;40;73). Det finns också föreställningar om både kvinnor och män som kan begränsa människors liv då det ofta är svårt att handla utanför rådande normer. För att nå ett jämställt samhälle där kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter krävs att man bryter traditionella könsmonster och den maktordning som finns idag (Prop.1993/94;147). Att bryta könsmonster och eliminera stereotypa könsroller är ett stort och mycket långsiktigt arbete. Detta kräver att enskilda individers och samhällets normer och informella strukturer förändras i grunden. Ett viktigt led i detta är att börja arbeta på ett genusmedvetet sätt i utbildningssystemet (SOU 2004:115). Förankring av normer och förväntningar skapas till stor del kollektivt när barn delar en vardagstillvaro, till exempel i skolan (Svaleryd 2003;15) Här pekats förskolan ut som extra viktig då det är här det livslånga lärandet (inom skolväsendet) tar sin början (SOU 2004:115). Detta har man tagit fasta på, i den nu gällande läroplanen för förskolan:

”Förskolan skall motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.” (Lpfö98)

Det har dock visat sig att förskolan snarare förstärker än motverkar traditionella könsroller (SOU 2004:115;7, Svaleryd 2003;43ff). Delegationen för jämställdhet i förskolan som besökt ett stort antal förskolor runt om i landet har märkt en tendens till att man ofta delar upp pojkar och flickor i två olika kategorier. Pojkarna ses i allmänhet som stökigare och flickorna som mer skötsamma. Förväntningarna på de båda könen styr då hur pedagogerna behandlar flickor och pojkar. Detta innebär bland annat att man har mer överseende med stökiga pojkar än stökiga flickor och att det, enligt delegationen nästan uteslutande är flickor som får hjälpa personalen att hålla reda på saker och utföra små tjänster som att ta ut komposthinken eller duka bort. Eftersom man är rädd för att pojkar ska göra uppror om de ombeds hjälpa till med något låter man de springa direkt ut och leka istället (SOU 2006:75;60 ff.). Även Svaleryd som gjort liknande studier beskriver att pojkar generellt får mer uppmärksamhet än flickor i

förskolan eftersom en del pedagoger uttryckt att de omedvetet bär på känslan av att pojkar har mer bråttom och att man aldrig vet vad de kan ställa till med om de inte får omedelbar hjälp (Svaleryd 2003;18). Även materialet pedagogerna köper in har ofta visat sig vara könsstereotyp. På en förskola upptäckte man att man trots att man gått igenom samtliga barnböcker på avdelningen inte fann en enda kvinna som inte hade ett barn eller ett hushållsredskap i närheten av sig. På flera andra förskolor fanns en tydlig uppdelning mellan tjejsaker (dockvrå, pyssel etc.) och killsaker (bilar, lego etc.) (SOU 2006:75;66).

Oavsett hur det ser ut i förskolan är Läroplanen väldigt tydlig med att förskolan ska bedriva ett aktivt jämställdhetsarbete. Hur man väljer att göra detta är däremot upp till experterna - i det här fallet pedagogerna i förskolan.

Den regeringstillsatta Delegationen för jämställdhet i förskolan¹ menar att där förskolans personal är uppmärksam på att det finns många olika sätt att vara som pojke eller flicka får barnen många fler och utvidgade upplevelser och uppfattningar av kvinnors och mäns faktiska möjligheter och förmågor (SOU 2006:75;147). I samma rapport skriver man också att vi i dagens samhälle uppfostrar barnen kollektivt genom att föräldrar och skola samverkar. Mycket stor vikt läggs dock på hur pedagogen genom sitt arbete kan motverka, eller i negativa fall uppmuntra och/eller bidra till traditionella könsroller och en genusordning där mannen/pojken är överordnad kvinnan/flickan.

Trots detta anser Delegationen för jämställdhet i förskolan dock att pedagogernas privata åsikter om könsroller och genusordning är irrelevanta att studera då de menar att detta ligger utanför deras pedagogiska verksamhet (SOU 2006:75;155, SOU 2004:115;24). Denna uppsats utgår tvärtemot ifrån antagandet att pedagogers uppfattningar om könsroller och genusordning spelar roll. Pedagogers genusmedvetenhet är viktig givet Michael Lipskys teori om det handlingsutrymme de har i sin myndighetsutövning, antagandet om att könsroller och genusordning är föränderliga och att förvaltningens tjänstemän - det vill säga pedagogerna inte kan leva upp till det helt igenom "okänsliga", weberianska idealet om en objektiv verkställande förvaltare (Lipsky 1980, Björk 1991, Rothstein 1997;19.) Att de är medvetna om sin roll i reproduktionen av könsroller och genusordning är viktigt för att förstå

¹ Vid regeringssammanträdet den 14 augusti 2003 beslutade regeringen direktiv (2003:101) och bemyndigade statsrådet Lena Hallengren att tillsätta en jämställdhetsdelegation för förskolan. Delegationens främsta uppgift är att lyfta fram, förstärka och utveckla jämställdhetsarbetet i såväl förskola med kommunal huvudman som förskola anordnad av enskild (SOU 2004:115).

läroplanens mål om att motverka stereotypiseringar och mönster (SOU 2006:75;159, Svaleryd 2003).

1:1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka förskolepedagogers genusmedvetenhet och hur detta hänger ihop med deras strategier för att motverka traditionella könsroller. Detta genom att se vad pedagoger har för föreställningar om könsroller och genusordning och hur de uppfattar att de själva påverkar dessa strukturer i sin roll som pedagog samt inställning till läroplanens jämställdhetsmål och strategier för att motverka traditionella könsroller.

Frågeställningarna är:

Vad återfinns för tankesätt kring könsroller och genusordning hos pedagogerna?

Hur ser pedagogerna på sin (eventuella) del i reproduktionen av könsroller och genusordning genom sitt arbete?

Hur påverkar detta synen på läroplanens mål- att motverka traditionella könsroller och strategier för att jobba enligt detta?

1:2 Disposition

För att besvara dessa frågor definieras och beskrivs först förskolan, pedagogerna och lagarna kring dessa. Sedan kommer en genomgång av teori där Lipskys frontlinjebyråkrater, implementeringsteori och genus är centralt. Detta sammanfattas sedan i slutet av kapitlet och följs sedan av förhållande till tidigare forskning och uppsatsens avgränsningar. Metodkapitlet därefter behandlar samtalsintervjuer, urval och idealtyper vilket följs av tillvägagångssätt. Uppsatsen avslutas med en presentation av olika idealtyper, resultat och en slutdiskussion.

2. Teoretiska utgångspunkter och begrepp

2:1 Förskolan och dess pedagoger

Förskoleverksamhet riktar sig till barn mellan ett och fem år och består av förskola, familjedaghem och öppen förskola. Jag har valt att inrikta mig på den förskoleverksamhet som kallas förskola. Sedan första januari 1998 är Skolverket tillsynsmyndighet för förskolan och regleras av skollagen. I samband med detta fick förskolan även en egen läroplan i form av en förordning - Lpfö98. I dessa skrivelser står bland annat att ”den som verkar inom skolan ska främja jämställdhet mellan könen” (1:a kap, 2§ Skollagen) och att ”förskolan skall motverka traditionella könsmönster och könsroller” (Lpfö98). Med läroplanen vill man

markera förskolans betydelse som första steget i det livslånga lärandet. Det är Sveriges riksdag och regering som fastställer läroplanen, nationella, övergripande mål och riktlinjer för förskoleverksamheten. Inom dessa ramar har sedan den enskilda kommunen ansvar för hur verksamheten ska bedrivas (Regeringskansliet). Förskolorna kan drivas direkt av kommunen (kommunala förskolor) eller så kan kommunen sluta avtal med enskilda personer om att de får bedriva förskoleverksamhet (enskilda förskolor/kooperativ). Kooperativen har en egen styrelse bestående av föräldrar och/eller personal som driver och bestämmer över verksamheten. Läroplanen, skolplanen och skollagen ska följas i båda förskoleformerna (Werner 2005).

Som tidigare nämnts kan dock varken Sveriges riksdag, regering, kommunerna eller ens de enskilda föräldrarna detaljstyra förskolans verksamhet. Detta måste överlåtas till pedagogerna. Pedagogerna är i den här uppsatsen alla vuxna som jobbar med den pedagogiska verksamheten för barn i förskolan.

2:2 Genusdiskussion

Uppsatsen utgår från antagandet om att könsroller är socialt och kulturellt betingade och inte biologiskt bestämda (se exempelvis Hirdman 2001, Bjerrum/Nielsen & Rudberg 1991, Björk 1996). Könsroller - och mönster skapas och upprätthålls medvetet och omedvetet såväl av individer som av samhället genom uppfostran, maktstrukturer, kultur, ekonomiska ramar och politisk ideologi. (SOU 2004:115;90) Könsroller tillsammans med den förväntan som finns på respektive kön i den rådande genusordningen brukar idag uttryckas som genus. Genus socialiseras fram i alla skeden i livet men grunden för hur man uppfattar sig själv och sin roll i samhället (det som kallas genusordning) läggs under barns tidiga år. Detta gör att förskolan har en stor del i denna socialiseringsprocess och således de enskilda pedagogerna (Bjerrum och Rudberg 1991;110ff). Svaleryd (2003) uttrycker vad genus innebär i pedagogernas arbete:

”Genus i arbetet som pedagog handlar om en medvetenhet kring föreställningar och omedvetna förväntningar på de bägge könen. Det handlar även om ett förhållningssätt och en medvetenhet om den makt den egna yrkesrollen ger att vidmakthålla förlegade genussystem eller omskapa dem” (ibid; 30).

Det är just dessa föreställningar, förväntningar och förhållningssätt jag ämnar undersöka med den här uppsatsen. Dessa uppfattningar kommer sammantaget benämnas som ”genusmedvetenhet”.

2:3 Pedagoger som frontlinjebyråkrater

Pedagogerna ses i uppsatsen som frontlinjebyråkrater. Michael Lipskys definition av frontlinjebyråkrater² är att de är anställda inom förvaltningen och har direktkontakt med medborgarna, i det här fallet förskolebarnen och deras föräldrar. Dessa frontlinjebyråkrater jobbar inom ett ramverk, i detta fall läroplanen för förskolan (Lpfö98) och Skolverkets riktlinjer men har ett relativt stort handlingsutrymme till sitt förfogande (Lipsky 1980;3). Frontlinjebyråkrater såsom läkare, lärare eller socialarbetare har det gemensamt att de jobbar inom en verksamhet som inte är detaljstyrd. Orsaken till detta står att söka i verksamhetens natur. Frontlinjebyråkraterna förväntas se till den enskildes förutsättningar och behov. Det blir då svårt för politiker att styra och planera verksamheten i detalj (Rothstein 1997;19). I läroplanen formuleras förskolans värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer för verksamheten. Däremot anger inte läroplanen hur målen skall nås. Detta är en fråga främst för de professionella som arbetar i förskolan. Pedagogerna och arbetslagen förutsätts följa professionella normer kring arbetet och förvalta det ansvar de fått på rätt sätt. Detta gör att implementeringen av beslut kan komma att se olika ut inom samma verksamhet beroende på hur frontlinjebyråkraten tolkar regelverket (Schierenbeck 2003; 25, Lipsky 1980;19;69). Detta handlingsutrymme är en nödvändighet men innebär icke desto mindre att förskolepedagogers egna uppfattningar om könsroller och jämställdhet får stort spelrum och kan spela in på deras myndighetsutövning, det vill säga arbetet med barnen i förskolan. Lipsky menar till och med att frontlinjebyråkraternas tolkning och hantering av regelverket *blir* politiken. Det är således inte de folkvalda politikerna utan verkställarna som skapar politik enligt detta synsätt på implementering. Om frontlinjebyråkraterna inte skulle följa rådande regelverk eller tolka det på ett sätt som inte var tänkt är det därmed inte endast ett eventuellt problem för konsumenterna av verksamheten utan även ett demokratiskt problem (Schierenbeck 2003; 22-27, Rothstein 2001;19-21ff).

Hur påverkar då pedagogers uppfattning om könsroller arbetet med barnen? Tidigare forskning visar på att frontlinjebyråkraters rolluppfattningar får genomslag i hur de agerar (se exempelvis Hedge et al 1988, Mashav 1971, May och Winter 2000). I läroplanen uttrycker

² Lipskys originalterm är ”street-level bureaucrats” vilket ofta översätts till frontlinjebyråkrater. Uttryck som närbyråkrater eller gräsrotsbyråkrater används även för att beskriva samma fenomen. Begreppet frontlinjebyråkrater används här eftersom jag anser att det visar på att det finns något bakom byråkraterna i form av lagar, regler och förordningar men att dessa byråkrater är de som ”står vid fronten”.

man vikten av pedagogers bemötande och hur deras förväntningar på och uppfattningar om hur flickor och pojkar är eller bör vara påverkar barnen.

”Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt” (Lpfö98)

Här visas att Läroplanen utgår från att könsroller, det vill säga vad som anses vara manligt eller kvinnligt är något som konstrueras, bland annat genom barns möte med vuxna. De vuxna i förskolan är först och främst pedagogerna. Öhman (1999) menar att pedagogers inställning till jämställdhetsfrågor avgör hur barnen uppfattar sig själva:

”Detta innebär att pedagogers förhållningssätt är en viktig del i arbetet med att ge pojkar och flickor lika potentialer att utveckla hela sin personlighet och inte bara de egenskaper som traditionellt tillhör det egna könet.” (ibid; 16)

Öhman menar att det i förskolan pågår en såkallad genussocialiserande process varje dag och varje stund. Pojkar och flickor prövar och utforskar sätt att bete sig, handla och vara på. Utifrån de reaktioner och den respons barnet får från andra människor skapas tysta överenskommelser om vilka positioner barn av bägge kön kan inta och vilka positioner som är lämpliga bara för flickor respektive pojkar. I samspel med pedagogerna skapas och omskapas genusordningen där könen förväntas vara bra på och ämnade för olika saker.

Forskarna David Beetham (1987) och Charles Perrow (1979) är även de överens om att frontlinjebyråkraternas verklighetsförståelse styr deras agerande och att personliga uppfattningar inte kan lämnas utanför myndighetsutövningen. Förutsatt detta påverkar pedagogers förhållningssätt utformningen av förskolans pedagogiska arbete och därmed förskolebarnens förståelse och syn på könsroller och genusordning. Viktigt att påpeka är att förskolans pedagoger inte arbetar i ett vakuum. Föräldrar, nära anhöriga och samhället i övrigt har även inverkan på barnens syn på könsroller och genusordning. Pedagogernas genusmedvetenhet är dock fortfarande mycket viktig, inte minst då barnen ofta tillbringar en mycket stor del av sin vakna tid i förskolan.

Det är dock inte endast pedagogers inställning och tankesätt om könsroller och genusordning som påverkar hur de implementerar regelverket. Pedagogerna måste även *förstå* det de ska implementera (Rothstein 2001;29). Delegationen för jämställdhet går närmare in på hur detta rör pedagogerna i förskolan:

”När kunskaperna ökar om genusordningens logik och personalen är medveten om sin egen del i reproduktionen av denna logik, blir det också tydligt att man förstår läroplanens intentioner om att ”motverka traditionella könsroller”. Först när man har denna kunskap kan man hävda att man försöker behandla alla barn lika oavsett könstillhörighet.” (SOU 2004:115;68)

Det krävs alltså en förståelse av sin egen del i skapandet och upprätthållandet av könsroller och genusordning för att förstå regelverket och därmed kunna implementera det.

Genuspedagogen och den tidigare förskolläraren Kajsa Svaleryd menar att som pedagog bli medveten om hur de egna könsnormerna och värderingarna påverkar ens arbete är själva grunden för förändring. Finns inte denna insikt hos varje enskild pedagog blir det svårt att utveckla förskolans jämställdhetsarbete (Svaleryd 2003;8).

Genusmedvetna pedagoger är således av stor betydelse för att på lång sikt uppnå de jämställdhetspolitiska målen (SOU 2004:115;30, SCB 2006;13)

2:4 Sammanfattning

Det existerar en genusordning i Sverige där kvinnor är underordnade män. För att denna ordning ska brytas och jämställdhet uppnås krävs försök att motarbeta traditionella könsroller och mönster. Förskolan har som första läroinstans en viktig del i detta. Vikten av, och en uppmaning att man ska arbeta aktivt mot stereotypa könsroller - och mönster uttrycks även tydligt i läroplanen för förskolan. Lagar och regler såsom läroplanen kan dock ej detaljstyra förskolans verksamhet. Detta gör att förskolepedagogerna som frontlinjebyråkrater får ett stort handlingsutrymme. Med utgångspunkt i Lipskys teorier om frontlinjebyråkrater kommer pedagogernas genusmedvetenhet (dvs. uppfattningar om könsroller, genusordning samt insikt om deras egen påverkan i reproduktionen av detta) ha betydelse för hur regelverket implementeras. Hur regelverket - i det här fallet den delen av regelverket som handlar om att motverka stereotypa könsroller implementeras kommer, med utgångspunkt i socialiseringsteorier om kön (se bl. a Bjerrum och Rudberg/Nielsen 1991, Öhman 1999 samt Hirdman 2003) ha betydelse för hur barn är medvetna om och ser på könsroller och uppfattar genusordningen. På lång sikt och i ett större perspektiv har detta i sin tur betydelse för jämställdheten och hur informella maktstrukturer i samhället bryts eller upprätthålls (SOU 2004:115, SOU 2006:75).

3. Uppsatsens bidrag och avgränsningar

3:1 Förhållande till tidigare forskning

När Michael Lipsky ger exempel på typiska frontlinjebyråkrater nämns, förutom socialarbetare, domare och sjukvårdspersonal även lärare. En stor del av den forskning jag hittat om rollen som frontlinjebyråkrat har dock inriktat sig på handläggare – klientrelationen³. Detta i yrken som innefattar beslut som mycket tydligt har direkt inverkan på klientens levnadssituation. Det kan handla om utvisningsbeslut, läkares beslut om att skriva remiss eller ej, en handläggare på försäkringskassan som ska besluta om sjukpenning eller en polis som ska ta ställning till om en ungdom ska överlämnas till socialen. De flesta studier handlar om svårigheten att som frontlinjebyråkrat ha en ”dubbel roll” det vill säga att både behöva ta hänsyn till klientens önskemål och behov och det regelverk organisationen ligger under och som i många fall kan vara strikt motsatta varandra (se t. ex Schierenbeck s.49ff). Att man som handläggare på Migrationsverket vill låta en flykting stanna i Sverige medan regelverket pekar åt ett annat håll gör att handläggaren kan slitas mellan sina byråkratiska förpliktelser och sin egen etik och vilja att tillgodose klientens behov. Denna konflikt kan inte sägas existera på samma sätt i förskolan och myndighetsutövningen handlar inte så mycket om ett enda beslut som det handlar om vardagshandlingar och allmänna attityder.

Delegationen för jämställdhet i förskolan har sedan de tillsattes 2003 skrivit omfattande rapporter om hur det står till med jämställdheten i förskolan idag. Detta med utgångspunkt från läroplanens stycke om att verksamheten ska motverka traditionella könsroller. De skriver dock att:

”Vad pedagogerna privat och utanför arbetstid tänker om orsaker till könsskillnader är deras ensak. Hur pedagoger själva praktiserar och lever jämställdhet hemma och privat ligger utanför deras professionella verksamhet” (SOU 2006:75;155)

Delegationens tankesätt där pedagogerna hävdas lämna sina åsikter och uppfattningar om verkligheten hemma liknar ett traditionellt perspektiv på implementering i förvaltningen.

Utgångspunkten är att beslutsfattaren styr och tillämparen förväntas följa styrningen.

Förvaltningen - i det här fallet pedagogerna ska inte blanda in sina egna åsikter och känslor utan ses som ett rent instrument för beslutsfattarna (Rothstein 1997;18-19).

³ Se exempelvis Schierenbeck (2003) om relationen socialarbetare - invandrare, Jansson (2005) om försäkringskassans handläggare kontra sjukskrivningsklienter, Jonsson (1997) om socionomer och invandrarklienter, Johnsson och Svensson (2006) om Polisen och överlämnande enligt LVU.

Tvärtemot detta synsätt menar bland andra Lipsky, som med sin teori om frontlinjebyråkrater ligger i grunden för min undersökning, att förvaltarna är de som i själva verket skapar politiken genom sitt handlande. Det handlingsutrymme som frontlinjebyråkraterna innehar ger nödvändig flexibilitet i jobbet med människor och möjliggör personliga variationer i tillämpningen av regelverket. Organisationsforskaren Perrow (1979) menar att det är ofrånkomligt att förvaltarna tar med sig sina uppfattningar till jobbet vilket genomsyrar deras arbete.

”They track all kinds of mud from the rest of their lives with them into the organizations, and they have all kinds of interests that are independent of the organization” (ibid. 4).

Perrow menar att tjänstemännens bakgrund med nödvändighet kommer att påverka deras myndighetsutövning i varierande utsträckning. Här beskrivs frontlinjebyråkraternas uppfattningar och livserfarenhet som lera de drar in i verksamheten. Byråkraternas uppfattningar behöver förvisso inte ha en negativ inverkan på deras arbete eller strida mot regelverket men oavsett uppfattningar är utgångspunkten att dessa är viktiga för att förstå deras myndighetsutövning. Uppsatsen syftar därför till att presentera pedagogers uppfattningar, här specifikt vad rör genus och visa hur dessa kan styra deras arbete.

3:2 Avgränsningar

Studien koncentrerar sig på pedagoger på förskolor. Förskolorna som är med i undersökningen ligger av praktiska och resursmässiga skäl i Göteborgs kommun med omnejd. Det kan givetvis vara ett problem att avgränsa sig geografiskt på detta sätt. Intervjuerna är dock utspridda på förskolor i centrala Göteborg såväl som i kranskommuner och förorter. I materialet finns en variation av förskolor med olika socioekonomiska förutsättningar.

Att jag valde just förskolor beror på att det är här barn för första gången möter det svenska utbildningssystemet och det är också under den här tiden barn är som allra mest formbara (se Bjerrum & Rudberg/Nielsen 1991). Alla intervjuade pedagoger jobbar också med barn som är äldre än tre år. Detta eftersom det är lättare att diskutera flickor och pojkars olika roller i förskolan när de kan leka mer självständigt och pratar mer obehindrat än ännu mindre barn.

De intervjuade pedagogerna har jobbat i förskolan i minst ett år. Detta eftersom det annars kan vara svårt att ha en uppfattning om sin egen roll som pedagog. Tidigare fanns tankar att ha med år i yrket som en variabel vid urvalet och inte som en fast avgränsning. Läsning av bland annat Kajsa Svaleryds bok om genuspedagogik samt de senaste SOU: rapporterna om jämställdhet och genus i förskolan (SOU 2006:75, SOU 2004:115) indikerar dock att

pedagogers anställningstid ej påverkar medvetenheten om sin roll i barnens socialiseringsprocess. Svaleryd beskriver att hon, i sitt jobb som genuspedagog där hon bland annat filmat pedagogers arbete ofta fått förvånade reaktioner av pedagoger som jobbat såväl länge som kort inom yrket. Hon beskriver själv hur hon jobbat sju år i yrket med en fast uppfattning om sin roll som någon som behandlar pojkar och flickor lika tills hon utbildade sig till genuspedagog. Detta är också något hon menar att hon märkt hos de allra flesta pedagoger hon observerat och utbildat (Svaleryd 2003). Även pedagoger jag intervjuat har nämnt att de ”alltid jobbat på ett visst sätt” så länge det inte kommit in någon brytpunkt i form av ett projekt. Det är då projektet i sig och inte anställningstiden som gjort att de ändrat arbetssätt och tankar. De torde således inte finnas något starkare samband mellan antal år i yrket och uppfattning och därför får denna variabel ligga som en fast avgränsning.

4. Metod

4:1 Val av samtalsintervjuer som metod

Eftersom undersökningen kommer att handla om enskilda pedagogers uppfattningar har jag valt att utföra en kvalitativ studie genom semi-strukturerade respondentintervjuer. Detta innebär ett mindre antal undersökta analysenheter. Det kvalitativa upplägget gör att jag inte har möjlighet att dra kvantitativa slutsatser (McCracken 1999;18). Med ett kvalitativt tillvägagångssätt kan man dock få fram mer subtila tankesätt som annars riskerat att gå förlorade. I och med att jag är intresserad av uppfattningar som kan vara svåra att ruta in i en enkätundersökning med förhandskategoriserade svar är respondentintervjuer det mest fruktbara för min studie (se bl. a ESDS).

Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att undersöka intervjupersonens livsvärld och hennes förhållande till den. Det är således inte intervjupersonen, den så kallade respondenten som är intressant i sig utan vederbörandes uppfattningar om ett visst fenomen (Kvale 1997;34). De semi-strukturerade respondentintervjuerna fungerar som samtal men är icke desto mindre vetenskapliga. Att intervjuerna är halvstrukturerade innebär att de utgår från ett antal förutbestämda teman som ska behandlas. Under dessa teman utformar man sedan frågor i en intervjuguide (se bilaga 2). För att samtalet ska flyta på naturligt under intervjun kan dock ordningen på dessa teman och frågor ändras och följdfrågor anpassas efter intervjupersonens svar (Kvale 1997;117). Den semi-strukturerade intervjuformen tillåter respondenten att resonera fritt kring ämnet och utveckla sina argument (Anthonsen 2003;236). Målet är att få fram nyanserade beskrivningar av respondentens upplevelser; beskrivningar

som återger den kvalitativa mångfalden och tar fasta på variationer och skillnader (Kvale 1997;36). Frågorna är därför öppna och man låter intervjupersonen prata fritt men följer upp med ytterligare frågor för att få fram mer information eller för att se om man har tolkat svaret rätt (Esaiasson 2007; 298-299). Det är dock en balansgång mellan att formulera tolkningar för respondenten och att ställa ledande frågor. Vid samtalsintervjuer är det en absolut nödvändighet att låta respondenten få berätta sin historia med sina egna ord och man bör därför vara noggrann med att inte lägga ”ord i munnen” på intervjupersonen (Mc Cracken 1988;22).

Denna undersöknings teman utgörs av: könsroller, genusordning och pedagogens roll som frontlinjebyråkrat. Frågorna i intervjuguiden följer grundregeln att de ska vara korta, befriade från akademisk jargong och lätta att förstå (Esaiasson 2007; 298). Under temat *könsroller* ställs bland annat frågan om pojkar och flickor på den specifika pedagogens förskola betar sig olika. En fråga som sedan ledde fram till det jag verkligen är intresserad av- vad pedagogen tror att den eventuella skillnaden beror på. Den korta frågan ” *Vad tror du det beror på?*” ledde fram till långa, utvecklade svar som avslöjade pedagogens syn på hur könsroller skapas och vidmakthålls. Korta frågor och långa svar är något man bör sträva efter. Frågorna bör även vara utformade så att de framkallar spontana beskrivningar. En enkel regel är att formulera vad- och hur-frågor och be intervjupersonen att precisera sitt svar eller beskriva en specifik situation som kan förklara det de just sagt. För att undvika att få intervjupersonens rationaliserade svar bör man dock undvika att ställa varför-frågor (Esaiasson 2007:298).

Respondenterna utgörs här av förskolepedagoger på ett antal olika förskolor. Det finns ingen regel för hur många man ska intervju vid en kvalitativ undersökning. Då intresset ligger i vad det finns för olika uppfattningar om ett visst ämne och inte hur vanliga dessa är finns ingen mening i att intervju ett större antal människor (Esaiasson 2007;292). Hur många personer som ska intervjuas bestäms inte heller på förhand. Det viktigaste är att man når teoretisk mättnad. Mättnaden innebär att man anser sig ha funnit alla tanke kategorier och uppfattningar om det berörda ämnet inom en bestämd population. Detta upptäcker man då respondenterna börjar upprepa saker som sagts i tidigare intervjuer och inga nya tanke kategorier kommer fram. Det är dock viktigt att vara medveten om att det inte finns några garantier för att det inte finns någon person inom populationen som resonerar olikt de intervjuade. För att säkrare kunna fastställa teoretisk mättnad kan man variera intervjupersonerna så mycket som möjligt utifrån de variabler man tror har en inverkan på det diskuterade ämnet (Esaiasson 2007;190-191).

4:2 Urval (med maximal variation)

Som tidigare nämnts har jag valt att koncentrera mig på pedagoger på förskolor och då inom Göteborgsregionen. Alla intervjuade pedagoger jobbar med barn som är äldre än tre år och har jobbat i förskolan i minst ett år. Inom dessa ramar har intervjupersoner sedan valts utifrån principen om maximal variation. Detta är en form av strategiskt urval som är vanlig vid samtalsintervjuer av respondentkaraktär (Esaiasson et al. 2007;292). Målet är att intervju pedagoger med så stor bredd som möjligt så att alla tänkbara kategorier av åsikter kan komma fram. Variabler som kan tänkas påverka pedagogers genusmedvetenhet är kön, ålder och under vilket huvudmannaskap pedagogen jobbar. Fler variabler som reflekterats över är partipolitisk tillhörighet⁴, förskolans geografiska läge och storleken på förskolan.

Storleken på förskolan kan ha inverkan på vilken möjlighet man har att se alla barn som enskilda individer och tiden man har med varje barn. Det är dock troligt att pedagogerna behåller sina uppfattningar och tankar även om de känner en begränsad möjlighet att agera utifrån dessa fullt ut. Därför har inte denna variabel tagits med i egenskapsrymden.

Vad gäller förskolans geografiska läge har detta varierats inom Västra Götaland. Den geografiska variationen kan vara viktig då detta troligen speglar vilka barn som går på förskolan och vad de kommer ifrån för familjeförhållanden, liksom möjligtvis även pedagogens socioekonomiska bakgrund. En del förskolor kan också ha andra problem som stökiga, otrygga barn eller barn som inte kan svenska och fokus läggs då på dessa områden som anses akuta medan genus i arbetet kan glömmas bort.

I den såkallade naturliga kausala ordningen, där man genom forskning försökt etablera en ordningsföljd på orsakskedjan för bland annat politiskt beteende kommer kön, tillsammans med bland annat ålder ofta som en av de första variablerna (Esaiasson 2007;77).

Kön finns med som variabel eftersom forskning visar att kvinnor och män resonerar olika i politiska frågor (Oscarsson, Wägnerud 1995) Utan att hårdra resonemanget kan man utgå

⁴ Till en början funderade jag även på att inkludera partipolitisk tillhörighet som en variabel men valde till slut att inte ha med detta. Detta eftersom jag tror det hade varit svårare att få respondenterna att ställa upp om de tvingats uppge politisk tillhörighet. Det är också svårt att se hur partipolitisk tillhörighet skulle påverka hur man ser på sin roll som pedagog.

ifrån att olika tankar om verkligheten finns hos kvinnor och män, inte beroende på gener utan beroende på olikheter i socialisering och erfarenheter vilka grundar sig på kön (Alvesson och Billing 1999;37).

Ålder kan tänkas påverka på det sätt att olika generationer kan tänkas ge uttryck för olika samhällseliga uppfattningar då de inte sällan är ”barn av sin tid”. Med ålder kommer också olika erfarenheter. Yngre pedagoger kan också tänkas ha skolats in i dagens genustänk i förskolan mer än äldre pedagoger som kanske redan har sina åsikter ”klara”. Därför kan det finnas en skillnad i yngre pedagogers och äldre pedagogers uppfattningar om fenomenen i fråga och detta varierar således i undersökningen.

De flesta av de jämställdhetsprojekt som beviljats medel av Delegationen för jämställdhet har varit inom kooperativa förskolor (SOU 2004:115;52). Detta gör att man kan misstänka att det finns olika sätt att tänka kring det undersökta fenomenet beroende på under vilket huvudmannaskap pedagogen jobbar. På kooperativ är också samverkan med föräldrarna större och det kan därför tänkas att man ser på sin roll som pedagog på ett annat sätt än man gör i den kommunala förskolan.

Sammanfattningsvis har jag valt att variera intervjupersonernas kön, ålder och under vilket huvudmannaskap de arbetar (se bilaga). Dessutom har jag försökt att variera förskolornas geografiska positioner inom regionen så mycket som möjligt. Inom avgränsningens ramar och urvalets variabler har jag även rättat mig efter Mc Crackens tre råd: att intervjua främlingar, ett fåtal och folk som inte är ”subjektiva experter” (Esaiasson et al 2007;291). I denna undersökning skulle de subjektiva experterna kunna vara de pedagoger som är utbildade genuspedagoger eller har varit inblandade i någon form av jämställdhetsprojekt.

Att poängtera här är att det i respondentintervjuer inte är själva personerna i sig som är intressanta utan de uppfattningar de kan förmedla. En intervjuperson kan därför bytas ut mot en person som motsvarar samma urvalskriterier (exempelvis en yngre man inom den kommunala förskolan) (Esaiasson 2007;289).

4:3 Idealtyper

När jag utfört mina semi-strukturerade respondentintervjuer med ett antal förskolepedagoger och ansåg mig uppnått teoretisk mättnad började analysen av mitt empiriska material. Detta

genom indelning i idealtyper. När man använder sig av en idealtypsmetod vaskar man fram vad som karaktäriserar just den typen av uppfattning och vad som skiljer den från andra typer. Idealtyperna måste vara täckande och ömsesidigt uteslutande (Eneroth1987;150-51). Det innebär att de kategorier av uppfattningar som jag identifierar i mitt material måste kunna passa in under någon av de idealtyper jag arbetat fram. Det finns ingen regel för hur många idealtyper man får ha men rimligtvis borde dessa vara färre än antal intervjuade personer. Tanken är att skapa en överblick över de uppfattningar som finns och idealtyperna är karikerade för att fånga in centrala drag mer än att ge en nyanserad bild av uppfattningarna. Då människor ofta är nyanserade och ibland motstridiga i sina uppfattningar finns inget som hindrar att en respondent kan passa in under flera olika idealtyper (Esaiasson et al. 2007;308ff).

5. Insamling av empiriskt material

5:1 Kontakt med intervjupersoner

För att få tag på respondenter utformade jag först ett mail med kontaktuppgifter (se fullständig text under bilaga 3). På kommunens hemsida hittade jag sedan en lång förteckning över alla kooperativ och kommunala förskolor i området med tillhörande mail/hemsidadress och/eller telefonnummer. Jag började undersöka de förskolor som hade hemsidor för att se vad deras profilering var och om de skulle kunna passa in i min studie. Därefter skickade jag iväg mail till förskolor runt om i kommunen. I mailet förklarade jag kort vad min studie handlar om och syftet med den. Dessutom nämndes att den intervjuade skulle vara anonym. Det fanns även med kontaktuppgifter till mig och min handledare. Tanken var att vänta några dagar och sedan följa upp mailet med ett telefonsamtal till de som inte svarat. Förskolorna skulle då förhoppningsvis ha hunnit läsa mailet och det skulle göra det lättare för mig än om jag ringt helt oanmält. Ingen av förskolorna svarade på mailet och jag förberedde mig på att ringa runt. Samtidigt fick jag dock hjälp med kontakt till en förskola⁵. Mina första intervjuer bokades in och med hjälp av dem fick jag ytterligare kontakt med pedagoger och så rullade det på. Man skulle kunna jämföra detta med vad som brukar kallas ”snöbollsurval”. Detta är dock vanligast att använda vid informantintervjuer när personerna i sig är intressanta och de kan peka vidare på andra informanter som kan veta mer om det undersökta fenomenet (Esaiasson 2007;291). Det jag märkte var att det var mycket lättare att få en intervju om man kunde peka på en kontakt, om än ytlig. Därför ändrade jag strategi och frågade de intervjuade men även

⁵ Stort tack till Mette Anthonsen!

vänner om de kände någon som jobbade på förskola. Främst frågade jag då efter män i förskolan eftersom de har varit extra svårt att få tag på då andelen män i förskolan legat på 2-3% den senaste tioårsperioden (SOU 2005:75;198). Därigenom fick jag kontakt med vänner, vänner, fäder och så vidare. Alla intervjuade pedagoger är dock personer jag aldrig träffat förut.

5:2 Intervjuernas genomförande

Alla intervjuer utom en skedde på pedagogernas förskolor. Denna skedde via högtalartelefon eftersom det inte var möjligt att genomföra intervjun på annat sätt. Som tidigare nämnts hade jag då kunnat byta ut respondenten mot en person som överensstämde med samma urvalskriterier och därmed kunnat genomföra intervjun ansikte mot ansikte. Detta hade varit att föredra men då intervjupersonen var en av de väldigt få män som jobbar inom den kommunala förskolan och det var svårt att hitta en ersättare beslutade jag mig för att genomföra intervjun över telefon. Denna intervju flöt på lika bra som de andra intervjuerna och spelades in på samma sätt. Jag har i efterhand inte kunnat höra någon skillnad i kvalité gentemot övriga intervjuer. Det kan dock inte helt uteslutas att vissa nyanser kan ha gått förlorade då jag inte såg personen framför mig. Positivt var dock att det ytterligare förenklade att ”våga vara tyst” för att få respondenten att utveckla sina svar ännu mer.

De resterande intervjuerna utfördes på de olika pedagogernas förskolor. Detta för att det var lättare att få en intervju under en lugn stund på dagen och att det var ett ställe där respondenterna kunde känna sig trygga. Alla intervjuer utom tre av de som hölls på förskolorna, hölls inne på respektive förskolas personalrum. Resterande tre skedde utomhus på gården. Pedagogerna var då nog med att sätta sig någorlunda avskilt från barngruppen och såg till så att kollegerna hade uppsikt över barnen. Detta skapade en mycket avslappnad intervjusituation och de pedagoger som hade svårt att hitta exempel på när de till exempel påverkar barnen kunde se sig omkring och koppla direkt till sin verklighet.

5:3 Utskrifterna

Alla intervjuer spelades in på mp3-spelare för att sedan transkriberas. Här fanns två huvudsakliga valmöjligheter – att transkribera intervjuerna direkt eller allihop på en gång. Att transkribera alla samtidigt kan ha sin fördel då man lättare kan upptäcka mönster och få ett större sammanhang (Anthonsen 2003;239). Om man däremot skriver över intervjuerna direkt när man kommit hem är det lättare att komma ihåg sinnesstämningen och nyanserna och vid eventuella ljudbortfall i inspelningen ändå kunna komma ihåg vad som sades. Jag valde en

kombination av dessa två där jag transkriberade ett par eller fler intervjuer på samma gång. Det gick dock aldrig mer än ett par dagar mellan en intervju och transkriberingen av den. Jag hade därmed en klar bild över intervjuerna samtidigt som jag hade möjlighet att se mönster dem emellan.

5:4 Validitet och reliabilitet

Strävan efter god validitet handlar om att kunna säkerställa att man kan lita på resultatet av en undersökning. Frånvaro av systematiska fel där teori och empiri stämmer överens (begreppsvaliditet) tillsammans med frånvaro av slumpmässiga och osystematiska fel (reliabilitet) ger tillsammans god resultatvaliditet (Esaiasson 2007; kap 4).

Alla intervjuer i undersökningen är inspelade med hjälp av en mp3-spelare som ger mycket bra ljudkvalité. Det har således inte varit något problem med varken slarviga anteckningar eller tillfälliga hörfel under intervjuerna utan allt har kunnat lyssnas av om och om igen utan brus eller annat som skulle kunna störa transkriberingen. Jag har varit noga med att ta pauser och inte transkribera för många intervjuer på en dag så att jag kunnat koncentrera mig för att texten ska bli så rättvisande intervjun som möjligt. Jag vågar därför hävda att undersökningen har en hög reliabilitet.

Den höga reliabiliteten innebär att jag använt mitt mätinstrument rätt. Frågan är dock om själva mätinstrumentet håller måttet. Har jag även god begreppsvaliditet?

Begreppsvaliditet handlar om teori och empiri stämmer överens. Mer exakt handlar det om undersökningens teoretiska begrepp stämmer överens med dess operationaliseringar (Esaiasson 2007;64, Kvale 1997;215). I detta fall är frågan om jag har intervjuat rätt personer och om jag ställt intervjufrågor som svarar mot det jag avser att undersöka.

Undersöker jag verkligen pedagogers uppfattningar om könsroller när jag frågar hur flickor och pojkar är (skiljer sig åt) på förskolan och vad pedagogen tror att det beror på? Det jag ville få fram här var om pedagogen anser att könsroller är biologiskt betingade eller socialt konstruerade. Denna fråga var orimlig att ställa direkt då det är exempel på akademisk jargong och kanske varit svår att förstå för de som inte är insatta i genusediskussionen. Det blir också väldigt tydligt vad man är ute efter och det kan tänkas att det lett till mer rationaliserade, politiskt korrekta svar. En fråga jag senare förstod ledde till att pedagoger i vissa fall ställde sig i försvarsställning och möjligtvis gav ett rationaliserat svar var frågan om pojkar och flickor på den specifika förskolan vistas där på lika villkor. Istället kunde man gått

runt frågan och frågat hur de reagerar om en pojke respektive flicka gör något speciellt (t ex slår sig och liknande) eller beter sig på ett speciellt sätt. Frågan om vad pedagogen tror att pojkar och flickors olika beteende på förskolan beror på värderar jag som en bra operationalisering. Likaså frågorna om rollen som pedagog där frågorna blev mycket raka utifrån det jag ville få fram- om pedagogen tror att den har någon påverkan på flickors och pojkars beteende och syn på sig själva utifrån ett könsrollsperspektiv.

Att jag frågade pedagogerna själva om deras uppfattningar för att få reda på deras uppfattningar var i stort sett en självklarhet. Man kan tänkas att man använt sig av informanter, som chefer och ansvariga för förskolan för att fråga dessa om hur uppfattningar hos förskolepedagoger ser ut. Det är dock svårt att tänka sig att de har någon närmare uppfattning om detta och man hade förmodligen endast fått en generell och rationaliserad bild av pedagogernas uppfattningar. Pedagogernas uppfattningar hade dock kunnat undersökas på andra sätt. En kvantitativ frågeundersökning hade kunnat genomföras. Nyanserade och detaljerade uppfattningar är dock svåra att fånga in i ett frågeformulär och det är därför vanligast med samtalsintervjuer vid den här typen av beskrivande undersökningar.

Vid en beskrivande studie som denna kan man sätta likhetstecken mellan intern validitet och resultatvaliditet. Med intern validitet menas då välgrundade slutsatser utifrån det begränsade antalet analysenheter man valt att studera (Esaïasson 2007; 64). Intern validitet är dock inte lika med extern validitet. Vid en kvalitativ undersökning som denna är det viktigt att komma ihåg att man endast kan generalisera till tanke kategorier och inte till mängd (Esaïasson 2007; 189ff).

6. Analys

6:1 Indelning i idealtyper

Då alla intervjuer hade blivit transkriberade skrev jag upp alla åsikter kring det undersökta fenomenet som kommit upp. Detta gav en överblick över materialet. Jag började sedan leta citat som liknade varandra i uppfattningar. De olika typcitaten markerades sedan i olika färger. Varje färgs typcitat fick ligga till grund för det som senare blev de olika idealtyperna, här benämnda som typpedagoger.

6:2 Fem "typpedagoger"

Ur materialet fick jag fram fem olika typer av pedagoger. Typpedagogerna nedan är renodlingar och behöver inte med nödvändighet stämma överens med de intervjuade

pedagogerna. En pedagog kan passa in i under flera olika idealtyper. Varje typpedagog presenteras kort och exemplifieras därefter med hjälp av citat från intervjuerna.⁶

Typpedagogerna har fått namn jag tycker överensstämmer med deras åsikter. Under rubrikerna presenteras sedan uppfattningar om hur könsroller uppkommer och deras rolluppfattning. Längst ned kopplas detta ihop med den strategi typpedagogen säger att den har för att följa eller eventuellt inte följa läroplanens mål att motverka traditionella könsroller.

6:2:1 Typpedagog 1. "Essentialisten":

Anser att könsroller är något man föds med. Att pojkar och flickor ofta gör olika saker och beter sig olika i förskolan är något som beror på gener. Detta är inget problem. Könsroller finns naturligt i varje människa och går inte att ändra på. Därmed anser sig essentialisten inte heller ha någon påverkan som pedagog. Jobbar inaktivt.

"Alltså, skillnaden mellan en pojke och en flicka finns ju alltid. Från det man föds så gillar man bilar och flickor gillar dockor." (ip 8)

Essentialisten anser att könsroller sitter i generna. Könsroller är således något man "har i sig" och därmed något oföränderligt. Det finns därför ingen mening för pedagogen att försöka motverka detta.

"Ja så är det bara. Pojkar är pojkar och flickor är flickor och så länge flickor har material för att kunna leka pojklekar så är det bra och tvärtom. Så väljer man själv och det är ingen som styr dom." (ip 8)

Essentialisten ifrågasätter också själva målet med att motverka könsroller som uttrycks i läroplanen. Det fungerar ju inte att påverka något som är beständigt och som finns i generna.

"I läroplanen står det ju att förskolan ska motverka traditionella könsroller, vad tycker du om det?"

"Till en viss gräns tycker man att man ska göra det men jag är väl en av de som tycker att tjejer är tjejer och killar är killar (...) Jag tror att en del kommer genom gener ändå vad vi än gör. Man ska inte tvinga på dem." (ip5)

Essentialisten menar att genuskussionen inte är helt nödvändig i alla fall och det är kanske inte alltid önskvärt att försöka uppnå ett helt jämställt samhälle genom att motverka stereotypiseringar.

⁶ För alla citat gäller: citat markeras med citationstecken och är skrivna i 11-punkt. Citaten är lätt redigerade och uteblivna ord eller meningar är markerade med (...). Mina egna ord och förklaringar står i kursiv text.

”Fast jag kan tycka att om man ser till sig själv så finns det väl alltid könsroller och det är väl trevligt också. Jag tror inte man kommer komma undan det.(...) 100 % jämställt vet inte jag att jag är så noga med att det blir.” (ip11)

Att lägga in för mycket genus i arbetet är något som essentialisten tycker skapar en konstlad situation.

”Jag kan ju tycka att det här med genusnack blir så dumt. Ta dit killar istället så slipper man ha diskussionen. Nu ska tjejer vara lite män och (pratar med grumlig ”mansröst”) såhär. Det blir inte naturligt.” (ip 10)

Eftersom essentialisten menar att könsroller finns av naturen blir det märkligt att gå emot detta trots att det ibland kan leda till att killar tar väldigt mycket plats och kanske lämnar tjejerna lite i bakgrunden.

”Killar är ofta brötiga. Det låter hemskt, men om man jämför när man kollar på Nature Chanel och de här på apungarna och hur de är, alltså att det är något genetiskt att det är arvsanlagen också. Att man måste hävda sig och få en ledare.” (ip11)

I inledningen skrev jag om betydelsen att förstå socialiseringen in i könsroller och sin roll som pedagog vad gäller detta. Detta för att sedan fullt kunna förstå innebörden i läroplanen och följa den. Eftersom essentialisten inte anser att könsroller handlar om en socialiseringsprocess blir det heller inte önskvärt och enligt essentialisten kanske inte ens möjligt att arbeta enligt läroplanen för att motverka traditionella könsroller.

6:2:2 Typpedagog 2.”Individualisten”:

Anser att könsroller kan komma från gener och/eller konstrueras genom möten mellan människor. Individualisten anser att man ska se till individerna snarare än till pojkar och flickor och att man därmed inte behöver arbeta mer aktivt med genus. Jobbar halvaktivt.

”I den här åldern har barnen lika förutsättningar för att göra allting. Och då borde det gå mer på individen än om det är en pojke eller en flicka.” (ip11)

Individualisten anser sig inte göra någon skillnad på pojkar och flickor i sitt arbete.

Individualisten behandlar alla som individer. Genuspedagogen Kajsa Svaleryd (2003) menar dock att de pedagoger som jobbar som individualisten ofta understödjer stereotypa könsroller ändå.

”Vi ser väldigt individuellt på alla barn. Vi har individuella handlingsplaner för varje barn. Så att vi, vi jobbar ju inte så mycket från vilket kön det är utan vad alla de här barnen har för olika intressen. Så tycker jag man ska jobba också.”(ip 6)

Eftersom de ser alla som individer anser de inte att det finns någon mening att jobba mer aktivt med att motverka stereotypiseringar.

”Jobbar du något med genus i ditt arbete på förskolan?”

”Det är inte riktigt min grej. Det handlar lite för mycket om könet. Jag vill koncentrera mig mer på individen.”(ip5)

Att individualisten låter barnen i egenskap av individer välja det de är intresserade av och vill leka med utan att på något sätt styra dem gör att traditionella könsroller understöds, om än omedvetet. Forskning har visat att barn till mycket hög grad väljer att leka och bete sig enligt traditionella könsroller eftersom det är lättare än att bryta mot samhällets normer (SOU 2006:75;169). Om dessa normer ska motverkas behövs således en viss styrning vilket individualisten inte ger. Individualisten förstärker inte aktivt traditionella könsroller men kan i sitt arbete omedvetet och utan vilja understödja dem. Resultatet är ett icke aktivt arbete för att motverka stereotypa könsroller och följer därför inte läroplanen på den punkten.

6:2:3 Typpedagog 3. ”Förebilden”:

Anser att könsroller är något som konstrueras genom att barn ser vuxna handla på ett visst sätt beroende på om de är kvinnor eller män. Förebilden jobbar inte aktivt med barnen för att motverka traditionella könsroller men vill vara en god förebild. Genom att utföra sysslor som kanske inte traditionellt hör till det egna könet hoppas de att barnen tar efter. Jobbar halvaktivt.

”Oftast är det ju tanter som är fröknar och ända från dagis eller bb så är barnen uppvuxna med att det är kvinnorna som har den här omhändertagande, fostrande rollen så jag tror det är bra för dom att få se att så är det ju inte utan även män kan ha en sådan fostrande roll. Lite som en förebild.” (ip 9)

Förebilden har respekt för sin egen roll som pedagog och ser sig själv som en viktig person man ser upp till och tar efter.

”Barnen ser upp till sina pedagoger. Jag tror att de lyssnar mer på fröken än på mamma och pappa i många sammanhang. Speciellt om man har en bra relation.”(ip3)

Förebilden tycker att man kan motverka traditionella könsroller genom att ta in fler män i förskolan och som både kvinna och man visa att man utför alla sysslor oavsett kön.

”Tror du att du som pedagog har inverkan på vad flickor och pojkar gör?”

Ja, vi (både manliga och kvinnliga pedagoger) delar ju på alla sysslor framförallt och där märker de ju det. Vi diskar och städar och lägger barn och vi byter blöjor precis lika mycket och det är klart att det är väldigt bra för barn att se det. Jag tror att det är jättebra att de ser rent praktiskt att vi gör samma grejer allihop. Det tror jag är mycket värt.” (ip10)

Forskning visar att barn inte gör vad man säger utan oftare vad man gör och visar som vuxen (Bjerrum/Rudberg 1991). Därför är förebilder i förskolan bra. Det bör dock understrykas att fler män i förskolan inte per automatik innebär att förskolan blir mer jämställd och mindre stereotyp (SOU 2006:75). Det beror snarare på pedagogens skicklighet och genusmedvetenhet. Förebildens arbete är till viss del genusmedvetet men utan större inslag av aktivt genusarbete i samarbete med barnen. Det närmar sig dock läroplanens tanke.

6:2:4 Typpedagog 4. ”Aktivisten”:

Anser att könsroller och genusordning är processer i samhället som kan och bör förändras. Detta kan pedagogen påverka genom att vidga barnens syn på vad som är accepterat att göra som pojke respektive flicka. Aktivisten jobbar med att motverka traditionella könsroller på förskolan genom att berätta om kvinnor och män som inte faller inom normen och få alla barn att leka alla lekar som finns till buds på förskolan. Att pojkar och flickor ibland är bra på olika saker beror på vana och aktivisten vill därför få barnen att öva på det de kanske vanligtvis inte väljer själva. Jobbar aktivt.

”Vi måste fortsätta kämpa för att det ska bli jämlikt och det är ganska tufft tycker jag (...).Det är ett pågående arbete hela tiden.” (ip3)

Genom berättelser och lekar försöker aktivisten ge alternativ till stereotyper för att ge barnen vidgade möjligheter att välja.

”Kan du beskriva en situation när du tycker att du påverkar barnen vad gäller könsroller?”

Ja, som en sådan enkel sak som att jag berättade på samlingsen att jag träffade en kvinna igår som var uppfinnare. För att, det var som att...” kan en tjej vara det?” var det någon som sa. För det är så typiskt en bild som vi ska ha att det ska vara en man med lite krulligt hår och med runda glasögon...han uppfinnar saker. Men sådana saker. Bara att öppna upp deras ögon och ge alternativ till det stereotypa”.(ip3)

Genom att aktivisten berättar om folk som handlar utanför traditionella förväntningar hoppas de att barnen ska förstå att det är accepterat att välja annat än det strikt stereotypa. Aktivisten nöjer sig dock inte med detta utan styr även barnen i sin lek för att pojkar och flickor inte alltid ska göra det av samhället förväntade.

”Vi försöker medvetet att motverka detta (*traditionella könsroller*) genom att försöka erbjuda samma sak till alla barn och att även styra vissa barn till att göra andra saker så att de inte fastnar i det här med rosa och dockor eller bilar och traktorer utan att man försöker styra in dom att upptäcka andra områden” (ip1)

Genom att erbjuda barnen att göra alla saker och i vissa fall styra in barnen där de sällan är och på lekar de sällan eller aldrig väljer själva hoppas aktivisten bygga upp ett intresse för lekar utanför normen. Aktivisten vill få barnen att upptäcka allt som finns att lära och leka utan att det ska vara bundet till ett kön. På det sättet hoppas aktivisten att barn ska bli duktiga även på det som kanske inte normalt ses som ”pojks- respektive flicksysslor”.

”När jag kom hit så märkte jag att pojkar och flickor var väldigt åtskilda och pojkarna satt mest och lekte med bilar om de fick välja lek och var väldigt dåliga på att rita och pyssel och sådant. Men det var ju inte så att de inte kunde, de hade ju inte fått öva någonting.(...) De valde alltid att leka med bilar och var jätteduktiga på att bygga. Övning ger färdighet. Så jag upptäckte liksom att de behöver göra annat också.”

”Jag tror att både pojkar och flickor kan bli, om vi erbjuder de samma möjligheter och förutsättningar och samma aktiviteter så tror jag att det kan bli väldigt jämlikt. Att de kan bli duktiga på alla områden och inte så mycket beroende på om de är pojkar eller flickor.” (ip2)

Aktivisten ser sin roll i barnens socialiseringsprocess som mycket betydelsefull och menar att det är viktigt att jobba aktivt för att motverka invanda könsroller och mönster. Aktivistens strategi för att göra detta är att styra leken och låta barn öva på ”allt” på förskolan samt att berätta om människor utanför normen. Aktivisten jobbar således med att motverka traditionella könsroller och mönster och kan anses följa regelverket kring förskolan avseende könsrollsproblematiken.

6:2:5 Typpedagog 5. ”Filosofen”:

Anser att könsroller konstrueras i mötet med samhället och dess värderingar. Filosofen anser att de egna värderingarna och förväntningarna speglas medvetet och/eller omedvetet genom handlingar, ord, tonfall och bemötande och stimulans gentemot barnen. Eftersom filosofen anser att socialiseringen in i könsroller och rådande normer styrs av förväntningar från vuxna

anser denne att arbetet för att motverka traditionella könsroller och mönster måste börja hos en själv som pedagog. Jobbar aktivt med sig själv och barnen.

”Jag tror att det handlar så mycket om vad vi vuxna hela tiden sänder ut för signaler. Vi gör det omedvetet i små ord, tonfall som berättar för barnen att: det här är okej när du är tjej men inte när du är kille och tvärtom. Så jag tror att det är jättesmå subtila saker verkligen och så vad barnen får höra och se liksom”.(ip3)

Filosofen hittar förklaringar till att barnen ibland beter sig olika beroende på kön genom att se till subtila saker. Det handlar om små saker pedagogen förmedlar, ofta omedvetet genom bemötande och attityd grundat på sina egna förväntningar och föreställningar om pojkar och flickor.

”Det handlar ju om vilka värderingar man förmedlar, hur man bemöter dem. Om man bemöter barnen olika är det klart att de uppfattar att de är olika.” (ip1)

Filosofen menar att pedagogens arbete styrs av egna värderingar vare sig man vill eller inte. Det är ofrånkomligt att åsikter blandas in i det dagliga arbetet på förskolan.

”Där (*i mitt arbete*) kommer mina personliga värderingar in till barnen men det är väl det som är, det kommer det väl alltid göra. Det är ju svårt att låta bli. (ip11)

Filosofen ser sin roll som pedagog som mycket viktig för att motverka traditionella könsroller. Filosofen tycker också att man som pedagog har ett väldigt djupgående ansvar att rannsaka sig själv för att kunna jobba med genus i förskolan på bästa sätt.

”Tror du att du som pedagog påverkar hur pojkar och flickor ser på sig själva, vad som är okej att göra om man är pojke eller flicka?”

Oja, det tror jag jättejättemycket. Sen kan man hoppas att man gör det på ett bra sätt (...)Det är svåra frågor genus, jag har funderat mycket på det själv och det tror jag är första förutsättningen att man själv börjar fundera på Vad tycker jag? Och var står jag? För att det finns ju många människor som anser att vi är jämlika och en del tycker inte ens att det finns någon skillnad men alltså man måste ju själv komma fram till var står jag och vad tycker jag? Först och främst. Tycker jag att det är någon skillnad och vill jag att det ska va det? Tycker jag att det är ett ojämnt samhälle vill jag kämpa för att det ska bli mer jämlikt eller är jag nöjd som det är?” (ip3)

För filosofen är det alltså först och främst en inre, personlig process att jobba med genus. Detta kräver otroligt mycket av pedagogen men är också något som filosofen anser viktigt att jobba med och lägger därför gärna ner energi på detta.

”Jag tror jättemycket att det måste börja hos pedagogerna själva. Om inte vi är medvetna själva om vi inte tycker det är viktigt så kommer vi inte kunna göra det viktigt för barnen. För så är det ju, det jag tycker själv det är det jag förmedlar omedvetet och det jag själv går och funderar på och det jag tycker är viktigt i mitt eget liv det skiner liksom igenom så jag tror att det egentligen börjar främst hos en själv.” (ip3)

Filosofen stämmer helt in med läroplanens mål att motverka traditionella könsroller och likaså läroplanens utgångspunkt i att vuxnas bemötande av flickor och pojkar och de krav och förväntningar som ställs på barnen bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Filosofen har ägnat mycket tankearbete åt genus och ser det som en nödvändig process att bearbeta sina egna tankar kring genus för att kunna utföra ett bra arbete där genusmedvetenhet är en mycket viktig del.

7. Sammanfattning av resultaten

Syftet med uppsatsen var att undersöka förskolepedagogers ”genusmedvetenhet” och dess koppling till deras arbete på förskolan vad gäller att följa läroplanens jämställdhetsmål. Frågorna var vad förskolepedagoger har för uppfattningar om könsroller och genusordning och hur de ser på sin roll vad gäller påverkan på barnens syn och beteende utefter rådande normer.

För att få svar på dessa frågor har jag genomfört respondentintervjuer med ett antal pedagoger. Utifrån detta material har jag sedan identifierat fem olika typpedagoger: *essentialisten*, *individualisten*, *förebilden*, *aktivisten* och *filosofen*. Under rubrikerna ryms, förutom syn på könsroller och rolluppfattning även olika strategier för att påverka barnen vad gäller könsroller och genusordning som är utmärkande för varje typpedagog.

Dessa olika hanteringar av läroplanens mål vad gäller att motverka traditionella könsroller - och mönster är att:

- Inte jobba alls för att motverka (*essentialisten*)
- Att inte förstärka men omedvetet understödja (*individualisten*)
- Att jobba halvaktivt genom sitt eget beteende men inte aktivt motverka (*förebilden*)
- Att jobba aktivt i sitt arbete (*aktivisten*)
- Att jobba aktivt (praktiskt och psykologiskt) i sitt arbete med barnen och med sig själv (*filosofen*)

Genom min presentation av olika typer av pedagoger har jag kunnat kartlägga en variation av åsikter som finns bland förskolans pedagoger. Dessutom har jag visat att uppfattningar om sin egen roll som pedagog och pedagogernas personliga åsikt om könsroller leder till olika sätt att arbeta (eller inte arbeta) för att motverka traditionella könsroller i förskolan.

8. Slutdiskussion

I inledningen skrev jag om Lipskys teori om frontlinjebyråkrater och om hur pedagoger kan ses som sådana. Detta innebär bland annat att förskolepedagoger har ett relativt stort handlingsutrymme i en verksamhet som ej detaljstyrs. Pedagogernas egna åsikter och uppfattning om vad som är ett bra arbete, bland annat vad gäller genus kommer därmed att få spelutrymme och genomslag i det pedagogiska arbetet. I läroplanen står att:

”Förskolan skall motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.” (Lpfö98)

Läroplanen uttrycker att man ska arbeta aktivt med genus i förskolan. Min undersökning visar dock att, beroende på pedagogens personliga inställning, som visat sig variera på flera olika sätt kommer också läroplanen att implementeras olika. Detta kan handla om personlig inställning till traditionella könsroller och genusordning som något man har olika vilja att motverka. Detta beroende på hur man anser att dessa uppkommer och hur man tror att man kan påverka som pedagog. Förståelse för sin egen del i skapandet och upprätthållandet av könsroller och genusordning krävs för att förstå regelverket och därmed kunna implementera det. Denna förståelse finns inte hos alla typpedagoger som framkommit i materialet. Att läroplanen följs vad gäller ramen att motverka traditionella könsroller är viktigt ur ett demokratiskt perspektiv då pedagogerna är demokratins förvaltare och inte dess valda representanter. Det är också viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv då motverkan av traditionella könsroller i förskolan är ett steg i rätt riktning. Detta givet uppsatsens utgångspunkt att könsroller är något som konstrueras socialt och därmed är föränderliga.

Jag har valt att undersöka pedagogers uppfattningar istället för deras direkta handling. Jag skulle självklart kunnat göra tvärtom- till exempel genomfört ett antal observationer. På förskolan är detta gjort ett flertal gånger (se exempelvis Svaleryd 2003). Genom att känna till pedagogers agerande kan man sedan anta hur de förhåller sig till en viss fråga; exempelvis genusdiskussionen. Jag vill dock hävda att uppfattningar är mer primära än agerande och att det är enklare att anta hur en person kommer att agera utifrån vetskapen om dess

uppfattningar än tvärtom . Detta resonemang följer det man brukar kalla den ”normala kausala ordningen” där människors värderingar och åsikter kommer före agerande (Esaiasson 2007;77). Det är därmed en nödvändighet att ha kunskap om pedagogers uppfattningar och hur de ser på sin roll som frontlinjebyråkater (med handlingsutrymme) för att senare förstå och förklara deras myndighetsutövning (Schierenbeck 2003;59ff).

När man utgår från ett fåtal samtalsintervjuer är det viktigt att komma ihåg att man aldrig kan generalisera till individer i statistisk mening. ”Åtta av tio”, ”de flesta av de intervjuade” och så vidare är inte intressanta och berättigade slutsatser att dra på basis av det empiriska materialet. Utifrån kvalitativt material kan man aldrig dra kvantitativa slutsatser. Vad man istället kan göra, och det som denna uppsats syftar till är att generalisera till olika tanke kategorier (Esaiasson 2007;189). Dessa har fått formen av olika idealtyper – typpedagoger. Genom intervjuerna har *teoretisk mättnad* uppnåtts. Man är således inte ”mätt” på empiri, däremot har man börjat få samma svar från intervju personerna och kan anses fått fram de sätt det finns att tänka hos en grupp om en viss företeelse. Det kan dock aldrig uteslutas att det kan återfinnas fler kategorier av uppfattningar än de som utkristalliserats genom denna studie. De kategorier jag fått fram är dock empiriskt grundade och även om jag inte kan uttala mig om hur vanliga eller ovanliga uppfattningarna är kan jag med stor säkerhet säga att de existerar.

9. Referenslista

Antonsen, Mette (2003), *Decisions on Participation in UN-Operations: Do media matter?* Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet

Beetham, David (1987) *Bureaucracy*, Milton Keynes: Open University Press

Bjerrum/Nielsen, Harriet, Rudberg Monica (1991), *Historien om flickor och pojkar: Könsocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv* Lund: Studentlitteratur

Björk, Nina (1996) *Under det rosa täcket: Om Kvinnlighetens vara och feministiska strategier*, Danmark: Wahlström och Widmark

Eneroth, Bo (1987) *Hur mäter man "vackert"?* Stockholm: Natur och Kultur

Esaiasson, Peter et al. (2007), *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Nordstedts Juridik AB

Hirdman, Yvonne.(2003) *Om det stabila föränderliga former*, Malmö: Liber

Johnsson, Eva och Svensson, Kerstin (2006), *Omedelbart samarbete: En rapport om polisens handlingsutrymme vid handräddning enligt LVU och LVM*, Växjö: IVOSA

Jonsson, Tola B (1997), *Handlingsstrategier och maktsamspel i möten mellan handläggare och invandrarklienter: Studier av ett försäkringskass kontor*, Uppsala universitet: Sociologiska institutionen

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur

Kvalheim-Lödrup, Ingeborg (1981) *Hur barn lär sig sociala roller*, Stockholm: Liber AB.

Lipsky, Michael (1980) *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services*: New York: Russel Sage Foundation

Lpfö98- Läroplan för förskola, Skolstyrelsen, 1998

Mc Cracken, Grant (1999) *The long interview*, Ontario, Sage Publications

Oscarsson, Maria och Wägnerud, Lena (1995) *Kvinnor som väljare och valda*, Lund: Studentlitteratur

Perrow, Charles (1979) *Complex Organizations: A critical essay*, Glenview: Scott Foresman & Company

Prop.1993/94:147 *Jämställdhetspolitiken: Delad makt- delat ansvar*

Rothstein Bo (red) (2001), *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem*, Stockholm: SNS Förlag

Schierenbeck, Isabelle (2003), *Bakom välfärdsstatens dörrar*, Umeå: Boréa Bokförlag

SOU 2004:115, *Den könade förskolan: Om betydelse av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*

SOU 2006:75, *Jämställdhet i förskolan: om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*

Werner, Lars (2005) *Förskolans regelbok, bestämmelser om förskoleverksamhet, förskoleklass och skolbarnomsorg. Andra upplagan*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB

Öhman. Margaretha (1999), *Olika på lika villkor: En antologi om jämställdhet i förskolan, Att ge pojkar och flickor i förskolan lika möjligheter*, Skolverket 99:422

9:1 Internet

ESDS: *Qualitative teaching resource: exploring diverse interview types*
www.esds.ac.uk/qualidata/support/interviews/master.asp?print=1

Hemsida för pedagoger om jämställdhet och likabehandling i förskola och skola: www.jamstalldskola.se

Regeringskansliets hemsida: *Förskoleverksamhet*, <http://www.regeringen.se/sb/d/119/a/5286>, hämtad 7/4-08

Skolverket: *Värdegrundsboken*, <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1194>, hämtad 7/4-08

SCB - Statistiska centralbyrån (2006), *På tal om kvinnor och män: en lathund om jämställdhet*:
http://www.scb.se/analys/pa_tal_om_kvinnor_och_man.pdf, hämtad 8/4-08

10. Bilagor

10:1 Bilaga 1

Egenskapsrymd

Förskolepedagoger i Göteborgsregionen med minst ett års tjänstgöringstid, jobbar med barn över 3 år							
Kvinna				Man			
Kooperativ		Kommunal		Kooperativ		Kommunal	
Över 35	Under 35	Över 35	Under 35	Över 35	Under 35	Över 35	Under 35
3 resp.	4 resp.	1 resp.	1 resp.	1 resp.	2 resp.	1 resp.	1 resp.

* Tabellen visar ovanifrån: Population, kön, huvudmannaskap, ålder samt antal intervjuade i varje urvalsgrupp

10:2 Bilaga 2

Intervjuguide

Information om anonymitet, kort om uppsatsens syfte, vad intervjun kommer att handla om och hur lång tid den kommer att ta. Fråga om jag får spela in intervjun.

Allmän information: Namn, ålder, huvudmannaskap, namn på förskolan

Inledande frågor:

Hur kom det sig att du blev förskollärare?

Vad skulle du sägas finns för för/nackdelar med yrket?

Kan du berätta för mig hur det är att jobba på just den här förskolan? Hur är barnen? Exempel på vanlig situation.

Könsroller/genus:

Beter sig pojkar och flickor olika åt? Exempel, på vilket sätt? När? Kan du beskriva en vanlig situation här på förskolan när pojkar och flickor betar sig olika åt?

Hur ser du på (om pedagogen anser att det förhåller sig så) att flickor och pojkar betar sig olika åt? Bra eller dåligt?

Vad tror du det beror på? Hur menar du då?

Genusordning:

Känner du att pojkar och flickor är här på lika villkor? Får t ex pojkar och flickor lika mycket uppmärksamhet? Får de saker lika snabbt och lätt?

Hur tycker du att de beter sig mot varandra? (Pojkar mot flickor och flickor mot pojkar samt pojkar mot pojkar och vice versa.) Ge exempel på typisk situation.

Roll/påverkan:

Tror du att du som pedagog påverkar hur flickor och pojkar ser på sig själva? - vad som är okej att göra och säga för en pojke respektive flicka? Om ja, Hurdå? Om, nej, varför inte? Kan du utveckla?

Kan du beskriva en situation där du tror att du påverkar dem? På vilket sätt påverkar du dem då tror du? (Om pedagogen ej kan komma på en situation: Vad tror du påverkar att flickor blir som de blir och tvärtom då? (*Könsroller*))

Tror du att förskolepedagoger som grupp har någon påverkan på hur flickor känner att de bör vara och hur pojkar känner att de bör vara? och hur de båda beter sig? I så fall När då? Hur då? Om nej, vad påverkar?

Hur är det med samverkan med föräldrarna (vad gäller genusfrågor)? Vem tror du påverkar barnen mest (vad barnen gör och hur de ser på sig själva) - föräldrarna eller pedagogerna? Varför då? Beskriv.

Hur ser du på läroplanens jämställdhetsmål för förskolan? Använder du det/tänker på den i ditt dagliga arbete? Om nej, varför inte. Om ja, Hur då? Ge exempel? Situationer.

Det står bland annat att förskolan ska motverka traditionella könsroller, vad tycker du om det? (Bra, dåligt, är det möjligt?) Hur jobbar ni med det här? Vad gör du personligen för att motverka traditionella könsroller? Beskriv en typisk situation.

Slutligen, är det något du skulle vilja tillägga?

10:3 Bilaga 3

Mail till pedagoger

Hej!

Mitt namn är Isabella Enbågen och jag håller för tillfället på att skriva min kandidatuppsats i statsvetenskap på Göteborgs Universitet. Uppsatsen handlar om pedagogers syn på könsroller och rollen som pedagog.

Eftersom jag är intresserad av vad ni som pedagoger har för uppfattningar vill jag hålla intervjuer med er. I uppsatsen kommer sedan intervjuerna presenteras med hjälp av helt anonyma citat.

Då inlämning är i maj vill jag gärna utföra intervjuerna så fort som möjligt. Om någon eller några av er har möjlighet att bli intervjuad eller har några frågor är ni mycket välkomna att ringa eller maila

mig eller min handledare. Jag inser att ni antagligen har ett mycket pressat schema men skulle verkligen uppskatta om ni har en halvtimme över för en intervju.

Med vänliga hälsningar

Isabella Enbågen,

0731-57 03 19, isabella@getup.se

Handledare: Helena Stensöta Olofsdotter,

031-786 5844, Helena.Stensota@pol.gu.se